

Virke kirjoitelman tyyliyksikkönä

Hyvin kirjoitetun aineen tyyli vaatimuksia ovat selvyys ja havainnollisuus, cheys ja kiinteys, johdonmukaisuus ja jäntevyys, emfaattisuus, luontevuus ja kiinnostavuus. Nämä eri vaatimukset liittyvät monella tavoin yhteen. Aine on selvä, kun se on cheä, johdonmukainen ja jäntevästi rakentunut kokonaisuus, kun sen sanankäyttö on hallittua, kielikuvat ja symbolit luontevia ja oikeinkirjoitus moitteetonta. Se on kiinnostava, kun sen sanottava on kyllin painokasta ja esitystapa vaikuttavaa. Näitä kirjoitelmalle kokonaisuudessaan kuuluvia vaatimuksia voidaan soveltaa myös yksityisiin virkkeisiin. Seuraa vassa tarkastellaan virkkeiden rakennetta ylioppilasaineiden tarjoaman aineiston pohjalta.

Virkkeen selvyys

Selvyyden kannalta on huomiota kiinnitettävä ennen kaikkea kolmeen seikkaan: paralleelirakenteisiin, eräisiin loogisuusnäkökohtiin ja pronominiin viittaus-suhteisiin.

1. Paralleelirakenteet

Samantyyppiset asiat ilmaistaan mahdollisuuksien mukaan samalla tavoin: nimi rinnastuu nominiin, verbi verbiin, sivulause sivulauseeseen, lauseenvastike lauseenvastikkeeseen. Esitys muodostuu siten symmetriseksi. Luettavuus paranee.

Esim. »Ruotsiin muuttamisen syyt ovat maan läheinen sijainti ja se, että siellä ansiotaso on parempi kuin Suomessa.» Par. — — ansiotason paremmuus Suomeen verrattuna. / »Saatuun hyvät lämpöarvot suoturve on varteen otettava lämmitysaine ja koska meillä on paljon suoalueita.» Par. Hyvien lämpöarvojen ja runsaan saannin vuoksi suoturve on — —. / »Tärkeää on kankaiden laatu ja millaiset leikkaukset kuuluvat hameisiin ja takkeihin.» Par. — — kankaiden laatu sekä hameiden ja takkien leikkaus t. — — millainen on kankaiden laatu ja millaiset leikkaukset on hameissa ja housuissa. / »Tytöiden juhla-asuun sopivat parhaiten kengät, joissa on paksu, korkea korko sekä nirrko on pyöreä, valmistusaineena on kiiltonahka kauneinta ja paremmin juhlaan sopivaa.» Par. — —, joiden kärki (= nirrko) on pyöreä ja jotka on valmistettu kauriasta, juhlaan sopivasta kiiltonahasta.

Epäsymmetriset ilmaukset syntyvät usein siten, että kirjoittaja esittää sanottavansa vuolaasti, usein katkonaisia lauseita käyttäen, niitä pilkuilla yhdistellen, esim. »Jännittävien kilpailujen katsomossa unohtaa kokonaan itsensä, elää vain alituisessa tuoksinassa, urheilu onkin hyvä harraste esim. baareissa istumiseen verrattuna.» Tällaiset pilkkusidokset soveltuvat huonosti asiatyylin.

2. Verbinmuotojen loogisuus

Johdonmukaisuuden vaatimus koskee kaikkea ilmaistavaa, mutta enimmäkseen rikkomukset esiintyvät verbinmuodoissa. Tempuksia vaihdetaan usein aiheettomasti. Kirjoitus on laadittu imperfektissä,

mutta kun tapahtumien vauhti kiihtyy eläytymistä kohden, kesken kaiken tulee myös preesensin muotoja, esim. »Tuhlaajapoika valmistautui palaamaan maailmalta, ja kun hän lähestyi kotiaan, rientää isä häntä vastaan.» Par. — — isä riensi — —. Samoin intiaanikuvauksessa: »Kesken laulun saattoi joku intiaaneista aloittaa villin tanssin, johon muu heimo yhyi, mutta silloin surullinen laulu muuttuu korvia huuvaavaksi karjahteluksi, joka omituisesti kohoaa ja laskee, kunnes on hiljaista.» Par. — — muuttui — —, kohosi ja laski — —, — — oli — —. Kun preesensia käytetään ilmaisemaan, paitsi parhaillaan tai tulevaisuudessa tapahtuvaa tekemistä, myös pysyvää toimintaa tai tilaa, sen käyttö on paikallaan joskus imperfektiinkin laaditussa kerronnassa, esim. »Koe suoritettiin erittäin huolellisesti, ja siinä havaittiin, että pienikin määrä alkoholia heikentää ajokykyä.»

Aikasuhteiden kannalta on korjattavaa myös seuraavissa virkkeissä: »Kun Kustaa II Aadolf kaatui, Axel Oxenstjerna otti Ruotsin poliittisen johdon.» Par. — — oli kaatunut — —. / »Kun Hindenburg sai ylipääällikkyyden, sotaonni kääntyi.» Par. — — oli saanut — —.

Samanlaiset loogisuuden vaatimukset kuin tempuksille on asetettava myös partisiippien käytölle. Esim. »Entisinä aikoina vallitsevat olosuhteet uhkaavat jälleen toistua.» Po. — — vallinneet — —.

Modukset eivät aiheuta ylioppilasaineiden lukijoille ylimääräistä huolta. Toteavissa ja pohtivissa kirjoituksissa asiat esitetään indikatiivissa, ja sen käyttö yleensä hallitaan. Potentiaali on jäämässä kirjallisesta kielestä miltei kokonaan, mitä osoittaa *lie*-sanana kehittyminen adverbiksi: »Poikkeavat yksilöt on lie tunnettu ongelmaksi jo kauan aikaa.» Horjuvuutta on *le-*, *re-*, *se-* ja *ne-*vartaloisten verbien assimilaatiomuodoissa, esim. *tullee* (~tulence), *vierree* (~viereñce), *pessee* (~peseñce), *mennee* (~menenee), ja virheellisyytenä on passiivin preesensin muodon loppu-n:n puuttuminen, esim. *saataneen* pro *saataneen*. Passiivin konditionaalissakin voi olla

väärä loppu: *tultaisi* pro *tultaisiin*, *kuljetaisi* pro *kuljettaisiin*. Yhtä lailla kuin muotojen horjunta heikentää sanontaa modusten epälooginen vaihtuminen, esim. »Jos vedet saastuvat, luonnon tasapaino järkkyyisi.» Po. — — saastuisivat — —. Suoran ja epäsuoran esityksen kielioppisääntöjä vastaan rikotaan esim. sellaisessa modusten käytössä kuin on virkkeessä: »Luonnonsuojeluviranomaiset ovatkin lakonisesti ilmoittaneet, että sallikkaa vain tehtaiden edelleenkin laskea jätteensä rantavesiin, suurtenkin järvien elämä sammuu.» Po. että jos tehtaiden sallitaan t. sallittaisiin — —.

Verbien pääluokka, luku ja persoona vaikuttavat usein ratkaisevasti sanonnan täsmällisyyteen. Passiivin muodot ovat epämääräisempiä kuin aktiivin, koska ne jättävät tekijän ilmaisematta ja antavat siten pääpainon tapahtumiselle. Milloin se on tarkoitus, passiivi on paikallaan, esim. »Metsiemme tuottoa on pyritty parantamaan», mutta jos myös tekijä halutaan ilmaista, joutuvat verrattaviksi esim. vaihtoehdot: *Metsähallituksen toimesta on metsiemme tuottoa pyritty parantamaan ja Metsähallitus on pyrkinyt parantamaan* — —. Samoin: *Metsävarojen säästäminen on maanviljelijän kesken havaittu välttämättömäksi ja Maanviljelijät ovat havainneet metsävarojen säästämisen välttämättömäksi*. Rakenteeltaan molemmat virkkeet ovat moitteettomia, mutta aktiivin käyttö on luontevampaa ja täsmällisempää kuin passiivin. Nimeltä mainitusta teoksesta puhuttaessa ei ole hyvä sanoa *Kirjassa kerrotaan*, vaan *Kirjailija kertoo*. Vaikka lukija ei kiinnittäisikään huomiotaan tällaisiin seikkoihin, kirjoittaja voi itse pyrkiä tarkkuuteen. Lisäesimerkkejä: »*Oppilaiden vanhempien taholla suhtaudutaan oudokseen uusiin kokeiluihin.*» Vrt. *Oppilaiden vanhemmat oudoksuivat uusia kokeiluja.* / »*Liikkeen johdon aloitteesta on pyritty kohentamaan työolosuhteita.*» Vrt. *Liikkeen johto on omaaloitteisesti pyrkinyt* — —.

Erilaisten ilmaisutapojen sekaantumisesta johtuvat sellaiset virkerakenteet, joissa pääluokka, luku ja persoona vaih-

tuvat seuraavaan tapaan: »Raamatussa va-
roitetaan, että älkää ylenkatsoko yhteistä ju-
malanpalvelusta, kuten muutamilla on
tapana.» Vrt. *Raamattu varoittaa, ettei saisi
ylenkatsoa* ——. Samoin: »Nuorten ylioppilai-
den kesken epäillään, miten minä nyt menestyn,
kun jo opiskelupaikan saaminen on vai-
keaa.» Vrt. *Nuoret ylioppilaat epäilevät me-
nestystään, kun* ——. Selkeyttä varmaan
edistäisi, jos lukion äidinkielenopetuksessa
varattaisiin riittävästi aikaa kielioopin pe-
rusteiden selvittelyyn ja perehdyttäisiin
kyllin laajasti myös lauseopillisiin seikkoi-
hin.

3. Pronominien viittaussuhteet

Tuskin montakaan asiaa äidinkielen
opettajat niin paljon tähdentävät kuin
pronominien viittaussuhteita, mutta silti
epämääräisyyttä ja suoranaista virheelli-
syyttäkin esiintyy runsaasti.

a. Vasteen epämääräisyys johtuu usein
siitä, että edellä on kaksi tai kolmekin sa-
naa, jotka voisivat olla pronominin tarkoit-
teena. Erityisesti tämä koskee *se*-pronomi-
niä, mutta usein muitakin. Esim. »Radio on
antoisampi kuin televisio ooppera- ja ope-
rettimusiikin ystäville, vaikkei *sielläkään
sitä* paljoa esitetä.» Vrt. Radiossa esite-
tään ooppera- ja operettimusiikkia enem-
män kuin televisiossa, mutta ei paljoa
sielläkään. / »Radio on musiikin tunte-
muksen edistäjänä tärkeämpi kuin televi-
sio, vaikka *sekin* lähettää enimmäkseen
viihdemusiikkia.» Vrt. Radio, vaikka lä-
hettääkin enimmäkseen viihdemusiikkia,
on ——. / »*Melun torjunta* täytyy saada
tehokkaaksi, ennen kuin *se* kasvaa liian
suureksi.» Vrt. —, ennen kuin on
liian myöhäistä. / »Pohjois-Suomi so-
veltuu hyvin hiihtourheilun harrastami-
seen, mutta etelässä *sitä* haittaa lumen
vähyys.» Vrt. —, mutta etelässä on
haittana lumen vähyys. / »Suomeen
tuodaan puuta Neuvostoliitosta, ja *sitä*
olisi pyrittävä lisäämään.» Vrt. — ja
tuontia ——. / »Osa poikkeavista yksi-
löistä joutuu laitoshoitoon, mutta *näihin*
ovat synnä synnynnäiset viat, tapaturmat
ja hermoston häiriöt.» Vrt. — poik-

keavuuden syinä ovat tällöin ——. /
»Eläke tuottaa kyllä toimeentulon, mutta
se on kituuttamista.» Vrt. — elämä on
kituuttamista.

b. Yksiköllistä kollektiivikäsitettä vas-
taa pronomini *se*: kansa, väki, joukko —
se, monikollista käsitettä *ne*: joukot — *ne*,
vrt. ruotsalaiset — *he*, suomalaiset — *me*.
Vaikka perussääntö tunnetaan, varsin-
kaan nopeasti kirjoitettaessa ei eri ta-
pauksia kylliksi tarkkailla. Puhemielessä
ja murteissa monikollisen pronominin
käyttö kollektiivikäsitteistä on sangen ta-
vallista, ja eräissä lähisukukielissämme yk-
siköllinen kollektiivisana voi saada moni-
kollisen attribootinkin, esim. vepsässä
rouhad raffaz = vanhat kansa. Suomen
kirjakieli noudattaa luvun kongruenssia.

Esimerkkejä: »Nuoriso on kiinnostunut
muodista, ja usein *he* suunnittelevat mallit
itse.» Po. — ja usein *se* suunnittelee
— t. Nuoret ovat kiinnostuneet —.
/ »Nuorison määrätietoisuus on lisään-
tynyt, sillä *heidän mielestään* muoti on hei-
dän elämäänsä.» Po. — sillä *sen mielestä*
muoti on elämää. Par. Nuorten mää-
rätietoisuus on lisääntynyt, sillä hei-
dän ——. / »Länsi-Saksan joukkue kiel-
täytyi pelaamasta Itä-Saksan joukkuetta
vastaan, koska *he* eivät hyväksyneet —.»
Po. koska *se* ei hyväksynyt —. Par.
Länsi-Saksan joukkue, koska *se* ei hyväk-
sinyt — t. joka ei hyväksynyt —,
kieltäytyi pelaamasta Itä-Saksan joukku-
etta vastaan.

c. Yksiköllistä vastetta tarkoittava pro-
nomini on yksikössä. Luvun epäloogisuus
ilmenee mm. seuraavista esimerkeistä:
»Sairasta kohdeltiin entisaikoina raa'asti,
heitä ei pidetty edes ihmisinä, vaan —.»
Po. — *häntä* ei pidetty edes ihmisenä,
vaan —. Par. Sairaita kohdeltiin
— Siinäkin tapauksessa, että moni-
kollinen pronomini tarkoittaa perhettä,
luku määrättyy muodollisten perusteiden
mukaan. Esim. »Naapurimme on Karja-
lasta sodan päätyttyä siirtynyt maanvil-
jelijä, ja vaikka *heille* on ainakin osittain
korvattu rajan taakse jäänyt omaisuus,
—.» Po. — ja vaikka *hänelle* on —.

d. Yhdyssanan määriteosa ei sovi pronominin vasteeksi. Virheiden psykologiset perusteet ovat samat kuin kollektiivikäsitteiden viittaussuhteissa. Esim. »Huumausaincongelmä on vaarallinen ilmiö, sillä *sen* orjaksi voi joutua pelkästä uteliaisuudesta.» Po. Huumausaineet ovat vaarallisia, sillä niiden orjaksi — — t. Huumausaineiden käyttö — —. / »Hyvin toimivaa aluetta suunniteltaessa on otettava huomioon asukastilanne ja *heille* aiheutuvat haitat.» Po. — — asukkaat ja *heille* — —. / »Maamme koskivoima on jo niin tarkkaan otettu käyttöön, että vain harvat *niistä* virtaavat enää vuolaina.» Po. Maamme kosket — —. / »Eräät ihmiset ovat eläinrakkaita, toiset taas tuskin voivat sietää *niitä*.» Po. Eräät ihmiset pitävät eläimistä, — —. / »Eläinkuntaa tarkasteltaessa huomaa, että miltei kaikki *ne* pystyvät jollakin tavoin suojautumaan vainoojiltaan.» Po. Eläimiä tarkasteltaessa — —. / »Sähkölinjat risteilevät eri puolilla maata, ja *sen* käyttötarkoitukset yhä monipuolistuvat.» Po. — — ja sähkön käyttötarkoitukset — —.

e. Lauseenvastikkeissa, joiden subjekti-persoonana on sama kuin hallitsevan lauseen, subjekti ilmaistaan omistusliitteellä. Jos se ei ole sama, subjekti ilmaistaan genetiivin muodolla. Tyypillinen virhe: »*Eläinten* kuullessa leijonan karjaisun *ne* hieman säpsähtävät, mutta jatkavat kuitenkin jansonsa sammuttamista.» Po. *Kuullessaan* leijonan karjaisun *eläimet* — —. / »*Traktorien* kehityttyä yhä nopeammiksi ja voimakkaammiksi *ne* ovat syrjäyttäneet hevosen.» Po. *Kehityttyään* — — *traktorit* ovat — —. / »Yhteiskunta yrittää auttaa *sen* poikkeavia *yksilöjää*.» Po. — — auttaa poikkeavia *yksilöjään*. / »Yhteiskunta on tehnyt parhaansa saadakseen *sen* jäsenet viihtymään.» Po. — — saadakseen *jäsenensä* viihtymään.

f. Agenttirakenteessa samoin kuin lauseenvastikkeissa subjekti-persoonana ilmaistaan, milloin *se* on sama kuin hallitsevassa lauseessa, omistusliitteellä, ei genetiivin muodolla. Vertaa toisiinsa virkkeitä: »Kilpailijat olivat tyytyväisiä tulok-

siin, joita olivat kisoissa saavuttaneet.» Toisin: — — kisoissa *saavuttamiinsa* tuloksiin. / »Seuran johto oli tyytyväinen tuloksiin, joita kilpailijat olivat kisoissa saavuttaneet.» Toisin: — — *kilpailijoiden saavuttamiin* tuloksiin. Virheellisyyskäyttöä tapaa ennen kaikkea omistusliitteiden väärässä käytössä, esim. »*Heidän* (= urheilijoiden) kilpailumatkoiltaan *saamat* *kokeuksensa* olivat seuralle opiksi.» Po. — — kilpailumatkoilta *saamansa* *kokeukset* — —. / »Kilpailijat itse saivat uutta intoa seuran *heille* *myöntämästään* *tunnustuksesta*.» Po. — — seuran *heille* *myöntämästä* *tunnustuksesta*.

g. Relatiivipronomini seuraa välittömästi vastettaan, tai jos välissä on jokin lauseenosa, viittaussuhde on varmistettava determinatiivisesti käytetyllä *se, sellainen, semmoinen* -sanalla. Jos vastena on sivulause, sitä tarkoitattamassa käytetään tavallisimmin *mikä*-pronominia tai ilmaisua muutoin selvennetään. Ylioppilaslauseissa esiintyviä virheitä: »Talven kylmyys aiheuttaa monille linnuille *vaikeuksia*, *jotka* normaalisti hyvin kestävät pohjoisen ilmanalan vaihtelua.» Po. — — aiheuttaa vaikeuksia *linnuille*, *jotka* — —. / »Useat nisäkäslajit kaivautuvat *lumeen*, *joka* on tehokas suoja-keino pakkasta vastaan.» Po. — — mikä — —. / »Sairaudet ovat olleet vitsauksena *ihmiskunnalle*, *jota* vastaan *se* on aina taistellut.» Po. Ihmiskunnan vitsauksena ovat aina olleet *sairaudet*, *joita* vastaan on aina taisteltu, t. — — *vitsaus*, *jota* vastaan — —.

Pyrkimys sijoittaa relatiivipronomini välittömästi vasteensa jälkeen aiheuttaa useille kirjoittajille hankaluuksia. Tavallisin kiertote, johon turvaudutaan, on vasteen toisto, tyyliä kangistava ja sellaisenaan hylättävä keino. Esim. »Työtehon ja ahkeruuden ansiosta rikkaan kansankulttuurin syntyminen on ollut mahdollista, kulttuurin, joka — —.» Po. Työteho ja ahkeruus ovat luoneet rikkaan kansankulttuurin, joka — —. / »Tuntuu siltä kuin rakkaus puuttuisi kokonaan kodista, rakkaus, joka on kodin koossa pitävä voima.» Po. Tuntuu siltä

kuin kodista puuttuisi rakkaus, joka pitää sitä koossa. / »Mannerheim oli suuri sotilas ja suuri valtiomies, mies, jonka nimi säilyy historiassa.» Po. — — suuri sotilas ja suuri valtiomies, jonka nimi — —. Toisinaan vasteen toistoa on vaikea poistaa muuttamatta koko virkkeen rakennetta, esim. »Kalastuksen harrastajia on paljon, kalastuksen, joka vie sisälläistujankin avarille järvenselille.»

Virkkeen intensiivisyys

Jokaisen virkkeeseen sisältyvän sanan, sanaryhmän tai lauseen tulee edistää virkkeelle kokonaisuudessaan kuuluvan ilmaisutehtävän täyttämistä. Mitään ymmärtämisen, loogisen yhteyden tai muodollisen cheyden kannalta välttämätöntä ei saa jättää pois, mutta sen sijaan tarpeettomuuksia, itsestäänselvyksiä, aikaisemmin sanotun toistamista, turhaa selittämistä, esityksen yleistäsoa alentavaa arkisuutta tai liian mahtipontista sanontaa on kartettava. Intensiivisyys on ilmaisuuden ekonomiaa, mutta ei sen niukkuutta.

1. Sanojen tarpeellisuus ja tarpeettomuus

Sanonnan liiallinen niukkuus voi aiheuttaa mm. rektiovirheitä, esim. »Suomen on ollut pakko ja sen on vastakin hankittava raaka-aineita ulkomailta.» Po. — — on ollut pakko hankkia ja sen on — —. / »Teollisuus ei ole kyennyt eikä se ole voinut laajentua niin nopeasti kuin sen olisi pitänyt.» Po. — — ei ole kyennyt laajentumaan eikä se ole voinut laajentua — —. / »Metalliteollisuuden tuotanto on noussut ja yhä kehitetään edelleen.» Po. — — ja sitä yhä kehitetään edelleen.

Tarpeettomia sanoja on esim. lauseissa »Väriiltään verhot olivat keltaiset.» / »Liberaalit, vapaat aatteet saivat kannatusta.» Joskus kokonainen lausekin voi olla tarpeeton, esim. »Pääsin kaupunkiin ilmaiseksi, sillä kyydistä minun ei tarvinnut maksaa mitään.» / »On noudatettava kohtuutta eikä saa mennä liiallisuuksiin.»

Tiivisyys täsmentää ilmaisua. Vertaa toi-

siinsa lauseita: »*Ollessaan avonainen takka ei pysty lämmittämään huonetta.*» Avotakka ei pysty — —.

Kuluneita fraasejakin voi välttää sanontaa tiivistämällä, esim. »*Koti on kautta aikojen ollut elämän keskus.*» Par. — — on aina ollut — —. / »*Miljoonat ja taas miljoonat tuntevat kodin lämmön.*» Par. Miljoonat tuntevat — —.

2. Tarpeeton toisto

Taitava toistaminen tehostaa ilmaisua, taitamaton johtaa yksitoikkoisuuteen.

Johdosten runsaudesta aiheutuvaa toistoa on joissakin tapauksissa vaikea välttää, etenkin jos on terminluonteista, vaikiintuneista sanoista tai sanonnoista kysymys. Lisävaikuedeksi tulevat tällöin yhdyssanat, joiden osana on joko näiden johdosten kantasana tai jokin johdoksista. Toistoa on kuitenkin pyrittävä välttämään. Näytteitä esiintymistä: »*Kansansivistystyön kansallinen merkitys niille kansoille, jotka haluavat pitää kansallisuuttaan arvossa,* — —.» Po. Kansansivistystyön merkitys omaleimaisuuttaan arvostaville kansoille — —. / »*Työn vähyiden vuoksi mies joutui työpaikastaan ja kun alalla on ollut työttömyyttä* — —.» Par. — — mies joutui paikastaan — —. / »*Kulkuneuvot ovat kehittyneet yhä nopeakulkuisemmiksi.*» Par. — — yhä nopeammiksi — —. / »*Liikenneturvallisuuden parantaminen on liikennekulttuurin lähtökohta.*» Par. Turvallisuuden parantaminen — —. Varsinkin vapaissa kirjallisissa esityksissä sanonnan joustavuus on kiistatön ansio.

Virkkeen kiinnostavuus

Hyvin muodostunut virke on selvä, asioiden tärkeyden mukaisesti painottunut, lukijaan vetoava. Kiinnostavuus perustuu ennen kaikkea 1. tehoavaan sananvalintaan, 2. tuoreisiin kielikuviin ja 3. virkkeiden rakenteen vaihtelevuuteen.

Sananvalinta ja kielikuvien käyttämisen taito ovat tyylin hallinnan lähtökohtia. Ne edellyttävät laajaa kielentuntemusta. Myös virkerakenteiden vaihtelevuus on

taitavasti käytettynä sekä puhujalle että kirjoittajalle verrattomaksi eduksi. Sannankäyttäjille esitetyt suositukset sisältävät käyttökelpoisia ohjeita, mutta omaleimaista kielenviljelijää ne eivät sido. Tavallisimmat suositukset ovat seuraavat:

1. Yhdenjaksoisesti etenevissä, laajoissa esityksissä olisi mieluiten käytettävä eripituisia virkkeitä, lyhyitä ja pitkiä, yksi- ja useampilauseisia. Samantyyppisten virkkeiden jatkuva toistuminen tekee esityksen monotoniseksi. Nerokkaat kirjailijat voivat kuitenkin myös tässä suhteessa tehdä poikkeuksia. Tunnettu pitkistä virkkeistään on esim. Nobel-kirjailija Thomas Mann, kuuluisa lyhyistä esim. suomalainen Antti Hyry.

2. Virkkeiden aloittamistapoja on syytä vaihdella. Lasten esityksistä tunnetaan *ja sitten — — ja sitten* -aloittamistapa, kehittyneilläkin kirjoittajilla saattaa olla omia tottumuksiaan, suosittuja adverbialleja, samankaltaisia lauseenvastikkeita jne.

3. Kirjoittaja voi käyttää monenlaisia virketyyppejä. Hän voi suosia yksinäislauseita, muodostaa virkkeitään ensisijaisesti päälauseista tai suosia tiettyjä sivulausetyyppejä, hän voi esittää asiansa suorana väitteenä, epäilevänä kysymyksenä, huudahduksena, ihmettelyn ja kummastuksen aiheena jne. Tärkein vaatimus on, että sisältö ja muoto ovat sopusoinnussa keskenään.

4. Rinnakkaisia ilmaisutapoja, mm. sivulauseiden ja lauseenvastikkeiden suomia mahdollisuuksia, on pyrittävä jo vaihtelun vuoksi käyttämään hyväksi.

Aimo Turunen